

קובץ

הערות וביאורים

בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א

☆

בפס"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

ט' אדר שני

ויקרא

גליון כז (תפו)

יוצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

417 טראי עוועניו

שנת העיבור, תהא שנת משיח טובה, שנת תשמט ירך

שנת המאתיים להולדת כ"ק אדמו"ר הצ"צ

שנת הארבעים לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א

ב"ה. עש"ק פ' ויקרא, פ' זכור, שנת תשמט ירך.

תוכן הענינים

שיחות

ג..... בלאור בענין "והוא שהי' צריך לאפר".

לקוטי שיחות

ד..... קלעי החצר אם הם פועלים חצר אוה"מ או רק סימן.
ז..... נצחיות בהבנין דבית המקדש.

חסידות

ח..... הערה בלקו"ת במשל דבירור האוכל מהפסולת.
ט..... בלאור הל' "דרוש פורים".
י..... צירוף שני מארז"ל בתו"א.
י..... בענין המח"ז הבא מעצירות.
יא..... הערות ומ"מ בתניא.

רמב"ם

יב..... בלאור בל' הרמב"ם "ואם יעמוד מלך".

נגלה

מדוע קריצה מותר בפרשה שני' של ק"ש לצורך מצוה דוקא. יד

שונות

טז..... החשבון דל"ב מלכל בשמים שבשהש"ר.
יז..... בענין התרגום "הול' אלקים" באידיש (גליון).
יט..... בענין הנ"ל (גליון).

היום ליום

כז..... הערה בלוח היום ליום ו' אדר שני.

ש י ח ו ת

א. בשחת ש"פ יתרו שנה זו (מוגה) ס"ג - שבהתחלתו נאמר "לא תבערו אש בכל מושבותיכם" - עומד על דברי הרמב"ם הל' שבת רפ"ב שחיוב מבעיר הוא בכל שהוא, בתנאי "והוא שהא צריך לאפר", ובהערה 29 שם: או "המדליק את הנר או את העצים כו" (לא בשביל האור בלבד, אלא) להתחמם כו' להאיר" (רמב"ם שם סוף ה"א). עכלה"ק.

ולא הבנתי כוונת הסוגריים "לא בשביל האור בלבד", והרי תיכף אח"כ מעתיק מדברי הרמב"ם שגם המדליק נר "להאיר" חייב? וקודם שעיינתי בפנים הרמב"ם חשבתי שאולי הדין ברמב"ם הוא רק אם כוונת המדליק היא לשני הדברים, "להתחמם כו' להאיר", משא"כ "בשביל האור בלבד" אינו חייב. אבל אח"כ ראיתי שא"פ לומר כן, כי ברמב"ם שם מפורש "בין להתחמם בין להאיר" (אף שבהערה לא נעטקה תיבת "בין"), שאפילו אם כוונתו רק "בשביל האור בלבד" ג"כ חייב?

אחד מידידי הסביר דברי ההערה, ובהקדים עוד שאלה, דלכאורה כל אריכות השיחה היא להסביר הצורך באפר דוקא, המורה על ענין חשוב, היפך הרצוא. וא"כ סו"ס ההלכה ברמב"ם שגם המדליק נר "להתחמם כו' להאיר" ולא בשביל האפר אינה בהתאם לתוכן הפנימי של מלאכת מבעיר (שנתבאר בהשיחה)?

אלא שזהו דיוק לשון ההערה, "לא בשביל האור בלבד". להתחמם כו' להאיר", וכוונתו הק' ד"בשביל האור בלבד" היינו גילוי אור לעצמו, שזהו"ע הרצוא, ומלאכת מבעיר היא רק כשיש הכוונה ב"שוב", לפעול חמימות בעולם, או "להאיר" (כדיוק לשון הרמב"ם), היינו להאיר את הזולת, שזהו"ע של שוב.

ואבקש מקוראי הגליון להעיר בזה, כי ע"פ נגלה לכאורה אין מקום לחילוק זה בין "אור" או "להאיר", דלכאורה גם המדליק נר "בשביל האור בלבד" (אור לעצמו) חייב, ובלשון הנגלה נקרא זה "המדליק". אבל אולי כיון שכל דברי השיחה כאן הם רק ביאור ע"פ פנימיות הענינים, א"כ לא ייפלא שגם כוונת כ"ק אדמו"ר

שליט"א בהערה זו היא פירוש דברי הרמב"ם ע"פ חסידות.

(ב) שם בהערה שלאח"ז, המוסבת ג"כ על ענין זה, שהבערה צ"ל באופן שהיא לו צורך בהאפר, איתא: לא מילעיל להדיעה. . . שעיקר ההבערה הוא שריפת וכליון העצים, אלא אפילו לדעת אדה"ז (ריש הל' יו"ט - סתצ"ה סו"ס ב ובקו"א ב) שהבערה הוא הוצאת אש וריבוי האש (וברוחניות - ריבוי האהבה כרשפי אש), אין זה מלאכה ועבודה אא"כ צריך לאפר. עכלה"ק.

וגם כאן לא הבנת, שהרי אחת מההוכחות של אדה"ז שם הוא מהדין (שהביא כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערה שלפנ"ז כנ"ל) "דהמדליק נר אע"פ שא"צ לאפר חייב", הרי מפורש שלשיטת אדה"ז אין צריכים לאפר?

וידידי הנ"ל תירץ (בהמשך לדבריו הנ"ל) שאין כוונת לשון "אפר" בהערה זו לאפר כפשוטו, אלא ל"אפר" ברוחניות, הלינו תנועת ה"שוב". וא"כ כיון שגם המדליק נר חייב רק אם כוונתו "להתחמם כו' להאיר" (כהערה שלפנ"ז) לכן ברוחניות הענינים גם בזה נקרא "צריך לאפר".

והאמת אגיד שלדידי קשה קצת לתרץ כן דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א, כי לביאור הנ"ל אין להם שום פירוש ע"פ פשט, כ"א רק ע"פ חסידות, ואף שכללות הביאור בהשיחה בדברי הרמב"ם הוא ע"פ חסידות, אבל הענינים בהערות אלו הם ענינים בנגלה, ואם כוונת הביטויים (כמו: "לא בשביל האור בלבד. . . להאיר", "אין זה מלאכה ועבודה אא"כ צריך לאפר") היא רק לפי פירושה בפנימיות הענינים, ה"כ"ק אדמו"ר שליט"א מפרש זה להדיא.

ולא באתי אלא להעיר.

הרב שמואל שאנאוויטש
- תושב השכונה -

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

ב. בלקו"ש פ' פקודי (סעי' ב') ביאר שיטת רש"י דחלות דין "חצר אוהל מועד" הוא ע"י הקמת המזבח לפני פתח

אוהל מועד, וקלעי החצה הם רק כעין סימן עד היכן מגיע חצר אוהל מועד, אבל לא שהם פועלים חלות חצר אוהל מועד ודין עזרה, משא"כ לשיטת הרמב"ן ה"ז חל רק ע"י המחיצה של קלעי החצר סביב המזבח, ומבאר דלשיטת רש"י אי"ז רק בנוגע לאכילת קדשים ולא נפסלו ביוצא, אלא גם לגבי דין הקרבה, כיון דרש"י לא הקשה על הגירסא ד"קודם שיעמידו לויים את המשכן" דאיך שייך הקרבה הלא אין כאן קדושת המזבח וחצר האוהל מועד והוי כשחוטף חוץ (כמ"ש הרמב"ן) אלא הקשה מצד המציאות ומצד הדין דפתח אוהל מועד, אלמא דגם הקרבה אפשר בלי קלעי החצר עיי"ש.

והנה בפ' ויקרא (א,ה) כתוב "ושחט את בן הבקר לפני ה' וגו' וזרקו את הדם על המזבח סביב אשר פתח אוהל מועד" ופירש"י שם "ולא בזמן שהוא מפורק", וכן איתא שם בתו"כ (סו"פ ד') "אשר פתח אוהל מועד" ולא בזמן פירוקו ולא בזמן שגללה הרוח את היריעה ע"כ. והנה בפ' הר"ש שם נראה שמפרש ולא בזמן פירוקו שנסתקלו גם הקלעים, ואין מחנה שכינה קיים עיי"ש, והיינו משום דקשיא לי' מהגמ' זבחים הנ"ל (סא,ב) דמבואר דאעפ"י שנסע אוהל מועד הוא, וא"כ איך אפ"ל דבזמן פירוקו אינו אוהל מועד, ולכן פירש דהגמ' זבחים איירי דרק המשכן נתפרק, אבל הקלעים עדיין קיימין (וכפי' התוס' שם), דאז אמרינן דאעפ"י שנסע אוהל מועד הוא, אבל כאן בהא דאמרינן ולא בזמן פירוקו איירי שגם הקלעים נתפרקו, דבאופן זה אמרינן דשוב אי"ז פתח אוהל מועד, אעפ"י שהמזבח קיים.

והנה לשיטת רש"י דסב"ל דהך דין דאעפ"י שנסע אוהל מועד הוא קאי גם באופן שנתפרקו קלעי החצר, כמבואר בזבחים שם נמצא דאי אפשר לפרש כן כוונת התו"כ "ולא בעת פירוקו" כיון דגם אז ילפינן שיש דין דפתח אוהל מועד.

עוד יש מפרשים התו"כ באופן דאי"ז סתירה להגמ' זבחים, דהגמ' זבחים איירי רק לענין אכילה ולא נפסח ביוצא, משא"כ לענין עבודה, זריקה וכו' דכתיב בהם "אשר פתח אוהל מועד" שם בעינן אוהל מועד בפועל, ובזה לא מהני הדין דאעפ"י שנסע אוהל מועד הוא דהוי כאילו שישנו אוהל מועד, כי כאן בעינן הזריקה בפועל בפתח אוהל מועד, ובמילא שפיר מובן דאי"כ סתירה מהגמ' זבחים

להתו"כ, דיש נפק"מ בין פסול יוצא דלזה מספיק הדין דאעפ"י שנסע אוהל מועד הוא, דלין עבודה בפועל דבעינן פתח אוהל מועד בפועל, וראה בקרבן אהרן שם, ובס' מנחת אברהם פ"ד הי"ד, ובס' אמרי חן ח"ב פ' ויקרא.

אבל לכאורה גם פירוש זה אינו מתאים לשטיט רש"י, וכמבואר בהשיחה, דהרי רש"י לא הקשה על הגירסא דקודם לויים וכו' דלענין עבודה בעינן קלעים בפועל כנ"ל, והקשה רק מצד המציאות, ומצד הדין דשלמים ששחטן קודם פתיחת דלתי ההיכל וכו', מוכח דדין זה דאעפ"י שנסע אוהל מועד הוא מועיל גם לענין עבודה, וא"כ אכתי צריך ביאור דא"כ מהו הפי' "ולא בזמן פירווקו" כיון דסב"ל לרש"י דאפשר גם בלי קלעי החצר, ומועיל גם לענין עבודה.

והנה בס' חידושי מרן הרי"ז עה"ת (פ' ויקרא) ביאר הפי' בתו"כ (לפי שטיט התוס'), דעיקר הדרשה הכא היא דבזמן דליכא אוהל מועד ליכא גם קדושת חצר שהיא קדושת העזרה, וממילא דאין תורת מזבח עליו דאין המקום נקרא אז פתח אוה"מ, וכן הוא מבואר בזבחים סא,ב, אמר קרא ונסע אוהל מועד אעפ"י שנסע אוהל מועד הוא, הרי דאף שהקלעים והזבח במקומם (כמ"ש התוס'), מ"מ צריכים לטעמא דאעפ"י שנסע אוהל מועד הוא, ובע"כ דהכל תלוי באוהל מועד, ואי ליכא אוהל מועד ליכא גם קדושת קלעים, וזהו הדרשה בתו"כ כאן דאם אין אוהל מועד אין כלום. וצריך לומר לפי"ז דהא דנקט ולא בשעת פירווקו לא קאי זה על **שעת מסעות**, דהרי בשעת מסעות קיימ"ל דאעפ"י שנסע אוהל מועד הוא ומיקרי דיש כאן אוהל מועד כמבואר בגמ' זבחים הנ"ל, אלא דברי התורת כהנים קיימי שנפרק שלא בשעת מסעות דלית ביה הך דינא דאעפ"י שנסע אוהל מועד הוא, וכמו הך דגללה הרוח את היריעה דלא שייך ביה הך דינא דאעפ"י שנסע אוהל מועד הוא שזה נאמר רק על שעת מסעות, ועיקר חידושא דהספרא הוא, דגם לקדושת קלעים ומזבח צריכים לאוהל מועד דוקא, וזה נלמד מהקרא דאשר פתח אוהל מועד, (ואח"כ מביא פי' הר"ש הנ"ל, וביאר דלא ניחא ליה לפרש ולא בזמן פירווקו היינו שלא בשעת מסעות, אלא דקאי גם בשעת מסעות ומירלי דגם הקלעים נתפרקו עיי"ש עוד מה שהקשה עליו).

ולכאורה פי' זה מתאים גם לשטיט רש"י, דהן אמת

דסב"ל דהדין דאעפ"י שנסע אוהל מועד הוא מועיל גם בלי קלעי החצר, וכן לענין עבודה וכן"ל, מ"מ ל"ל דכ"ז הוא רק אם נתפרק מחמת המסעות, (ולכאורה ל"ל דזה שייך גם ב"קודם שיעמידו לויים את המשכן" דכיון דפירווק הקודם וההעמדה עכשיו הן בשביל המסעות, במילא חל כאן הדין דאעפ"י שנסע אוהל מועד הוא הלינו דמיד שהעמידו המזבח כבר אפשר בעבודה, ולכן ניחא ליה לרש"י בזה דאפשר לשחוט קרבנות וכו', וקושיתו היא רק מצד הדין דשלמים ששחטן וכו', ויל"ע בזה) והא דאמרינן "ולא בזמן פירווקו, הלינו כפי' הגר"ז דאם אינו מחמת מסעות, דאז לא חל הדין דאוהל מועד הוא ובמילא אי"ז פתח אוהל מועד וכו'.

אבל אי נימא כן, לכאורה לא מוכח דרש"י חולק על הרמב"ן מצד שלא הקשה דה"ז שחוטל חוץ וכו' כנ"ל בהשיחה, דהרי ל"ל דרק כאן אי"ש כיון דאירי מצד מסעות במילא יש כאן הדין דאעפ"י שנסע אוהל מועד הוא, ולרש"י ה"ז כולל גם בלדיכא קלעי החצר וגם לענין עבודה, משא"כ בנדו"ד בפרשתינו דהא דלא העמידו עדיין קלעי החצר אינו שייך כלל מצד המסעות, מודה רש"י דשייך כאן הענין דשחוטל חוץ כהרמב"ן מצד הדין ד"ולא בזמן פירווקו" (וראה בס' תורת הקודש ח"ב סי' כ"ט מה שהאריך בהרמב"ן במ"ש שיש איסור דשחוטל חוץ, וראה הערה 23 מהתוספתא שלא כתב דהוה שחוטל חוץ אלא דלא עשה כלום), וגם בכלל ליכא הוכחה דלרש"י הגדר דאוהל מועד נעשה רק ע"י הקמת המזבח לפני פתח אוהל מועד, והקלעים הם רק סימן וכו', כיון דבזבחים אירי מצד מסעות ושם יש דין מיוחד דאעפ"י שנסע אוהל מועד הוא דלרש"י ה"ז כולל לא רק דליכא משכן לא דליכא גם קלעי החצר, משא"כ כשאינו מצד המסעות אפ"ל דבאמת בעינן קלעי החצר שיחול ע"ז שם חצר אוהל מועד, (וראה הערה 24), ולכאורה אפ"ל דאדרבה דלרש"י המשכן והקלעים כחד חשיבי, ולכן סב"ל דכשם שהדין דאעפ"י שנסע אוהל מועד הוא קאי על המשכן שכבר נפרק, כן קאי גם על קלעי החצר דג"כ נפרקו דחד חשיבי, ומ"מ אוהל מועד הוא, ויל"ע בכ"ז עוד, וראה לקו"ש חכ"א ע' 254 הערה 33.

*

אעפ"י שאין בית בנוי וכו' ומבאר דאי"ז רק מצד קדושת מקום אלא י"ל יתירה מזו שגם במקדש עצמו יש בו נצחיות גם כשאינו בנוי ומוקף מחיצות, וזה נעשה ונמשך מהחינוך דמשכן כו' עיי"ש.

יש להעיר גם במ"ש בס' מקדש מלך להגרצ"פ פראנק שהקשה על הך דין דמקריבין אעפ"י שאין בית, דהא אמרינן ביומא סב,ב, שלמים ששחטן קודם שנפתחו דלתות ההיכל פסולות, והתוס' סב"ל שכן הוא בשאר הקרבנות, וא"כ כשאין בית כלל למה יהא עדיף מקודם שנפתחו דלתות ההיכל, אלא מוכרח לומר דלמ"ד דקדשה לע"ל אה"נ דחשיב כאילו **מקדש בנוי**, וקרינן ביה פתח אוהל מועד, ומביא שכן מוכח מלשון רש"י מגילה י,א, דמשמע דלמ"ד דמקריבין אעפ"י שאין בית ה"ז נחשב כפתח אוהל מועד, עיי"ש בע' ס"ט, ובע' ע"ה הביא הרשב"א בשבועות טז,א, שבאמת הקשה קושיא זו דאין מקריבין אעפ"י שאין בית הלא צריכה פתיחת דלתות ההיכל, ומתרץ דהתם בזמן שהי' הבית קיים דאיכא פתח ואיכא דלתות ע"כ, ובס' טהרת הקודש כתב על דברי הרשב"א דאין לפרש כוונתו דבזמן דאיכא בית ואיכא פתח ואיכא דלתות נעולות אסור להקריב אף דראוי לפתיחה מותר, דזה סותר הכלל דאמרינן בעלמא איפכא דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת, אלא הפי' בכוונת הרשב"א דכיון דאמרינן קידשה לע"ל ה"ז נחשב כאילו שיש בית ודלתות פתוחות עיי"ש, וע' גם בס' הצבי ישראל ע' קל"ג, וזהו ע"ד המבואר בהשיחה דאי"ז רק מצד קדושת המקום, אלא שיש נצחיות בגוף הבנין.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

ח ס י ד ו ת

ד. בלקו"ת ויקרא ד"ה ולא תשבית (ד, א) ז"ל: עד"מ הבירור של הגבינה מה שנברר האוכל מתוך הפסולת דהיינו מן הקום ומי חלב ונעשה גבינה והיינו ע"י עור הקיבה שנותנים בה כידוע, והנה עצמיות הטעם של עור הקיבה אינו נמצא ונרגש לא בהגבינה ולא בהקום (כ"א) אעפ"כ הוא פועל הבירור שמתברר האוכל מהפסולת וישתנה

למעליותא וכך הו"ע בחכמה אתברירו כו'. ע"כ.

ואינו מובן תיבת "כ"א".

ובדפוסים הראשונים איתא כ"א בלי מוסגרים, והמוסגרים ניתוספו מדפוס ווילנא תרמ"ה ואילך (כנראה משום שלא הבינו המדפיסים תיבה זו וע"כ הוסיפו חצאי מוסגר). וצ"ב.

*

ה. בלקו"ת שם דף ד, ע"ג ז"ל: ולכן נק' התורה משל הקדמוני שהל' בחל' ח"ע שהוא כלי לאו"ס ב"ה שהוא קדמוני של עולם כמ"ש מזה בדרוש פורים. ע"כ. והוא בד"ה חייב אינש לבסומי (השני) בתו"א מג"א צח, א.

וע"ד לשון זה נמצא גם בלקו"ת מסעי צב, סע"ב: "במ"א בדרוש פורים גבי כי יד על כס". ע"כ. והוא בד"ה חייב אינש לבסומי (הראשון) שבתו"א צה, א ואילך. [וכאן י"ל שנק' "דרוש פורים" בסתם, כי ד"ה זה, חייב אינש לבסומי הראשון, נמצא ג"כ בסידור עם דא"ח והוא הדרוש היחיד לפורים בסידור. ולפעמים ציוני הלקו"ת הם לסידור].

וכן באוה"ת שמע"צ ע' א'תשפז: "ועמ"ש בדרוש פורים החוט השדרה נמשך ממוח הדעת והוא באחור בחל' רצון כו'". והוא בתו"א הוספות (קכב, ד) ד"ה על כן קראו.

וכ"ה באוה"ת על סידור ע' לח: סב ודמה לך דודי כו' על הרל בשמים כמ"ש מזה בדרושי [ובשוה"ג שם נו"א: בדרוש] פורים. והוא בתו"א קיז, ב ד"ה להבין למה לעתיד יתבטלו... אמנם לע"ע לא מצאנו דוגמת לשון זה "דרוש פורים" בנוגע לחנוכה (דרוש חנוכה) או שאר המועדים, אף שבמספר הדרושים דרושי פורים הם ג"כ ברזבול כמו דרושי שאר המועדים. וראה לקו"ש ח"ז ע' 26 ואילך, שם נמצא בלאור על הלקו"ת ויקרא כאן ומבאר ג"כ הטעם שנקט כאן "דרוש"

פורים" ולא מצילן שם הדרוש "ד"ה חליב אינש" כרגיל תמיד בלקו"ת. ע"ש בארוכה.

*

ו. בגליון "כפר חב"ד" (פ' פקודי, במכתבי הקוראים) העיר ח.א. בתו"א פ' תשא ד"ה זה לתנו (דף פו; ד) דז"ל: "לקשר מחשבתו ודיבורו ומעשיו להיות מרכבה לרצון העליון ב"ה בתומ"צ, דאורליתא מחכמה נפקת שהוא למעלה מן המחשבה, וזהו כל העושה מצוה אחת כהלכתה וכו'" עכ"ל. ושואל אל' הוא המארז"ל והשליכות לנדו"ד כו'.

ואפשר שמצרף כאן שני מארז"ל: בשבת סג, א: העושה מצוה כמאמרה אין מבשרין אותו בשורות רעות כו'. ושם דף קיח, ב: כל המשמר שבת כהלכתה אפ"י עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו כו'.

[ומצינו עד"ז כמה פעמים בתו"א ולקו"ת שלצורך הקיצור והבנת הענין מצרף הוא לשונות משני פסוקים או מארז"ל כשהכוונה אחת היא. ואפשר לצוללן עוד מזה בא' הגליונות הבאים. ומ"מ בנדו"ד עדיין יל"ע היטב אם לא נמצא בלשון התו"א במדויק.

והפ"י בזה הוא דאחרי שאמר שתומ"צ הם למעלה מן המחשבה שלמטה, מוסיף דעפ"ז יובן לשון מצוה כהלכתה דהיינו כפי שהיא בשרשה למעלה כו'.

הרב אליהו מטוסוב
- ברוקלין נ.י. -

ז. איתא בס' 'מאמרי אדמו"ר האמצעי' (שנדפס לאחריונה בעזרתו ית'), דרושי חתונה ח"א, ע' קמג: וע"כ צוה הבעש"ט לעשות שלשול למהרהר בע"ז כו' וכידוע. עכ"ל.

והנה לא מצאתי שנזכר מענין זה במקו"א, אך נראה להסמיק לכך את הכתוב בס' דרכי צדק (מובא בס' צורר החיים בתחלתו): אמר מורי [הרה"ק ר"א מליז'נסק] נ"י העצירות הוא מכשול גדול לכל עבירות. ואחלו הצדיק מו"ה זושא נ"י אמר כי מכאן נתהווה מח"ז לאדם כשהוא נעצר,

לזאת יראה אדם תמיד שיהא משולשל. ואמר שנגלו לו מן השמים כי מזה באו הנביאי שקר, ולפעמים יודע דברים שקצתם אמת, והוא מצד הקליפה כו' ע"י עצירות... מחו"ז הצדיק הק' מוהר"ר מיכל זצ"ל [מזלאטשאב] אמר... שיש כח להטומאה הבא מהעצירות כי פוגם מאוד וביותר נשמה דקה הוא פוגם ביותר. גם הבעש"ט עשה לו פעולות ואמר שהכל בא מן העצירות... עכ"ל.

הרי שכולם מתנבאים בסגנון אחד והכל הולך למקום אחד, בגודל פגם העצירות הממשיכה רוח הטומאה, נבואות שקר והרהורי ע"ז רח"ל?

הרב יהושע מונדשיין
- ירושלים ת"ו -

ח. מועתק בזה הערות ומראי מקומות מאמו"ר הכ"מ ע"ה ז"ל שכתבם על גליון התניא שלו* ומכיון שע"פ שיעורי חת"ת - כמובא בלוח היום יום - לומדים בימי אלו פרקים לד-לה, לכן נעתקו - במיוחד - ההערות לפרקים אלו.

פרק ל"ד

(דף מג, א):

"מודעת זאת" - ראה לעיל פכ"ג, ולקמן פל"ט.

"שאמרו עליו שכינה מדברת מתוך גרונו" - ראה זהר ח"ג ע' רלב, א.

[וע"פ מ"ש בשיחת מוצש"ק פ' נשא תשל"ח (בתחילתו), סרה מ"ש בלקוטי הגהות לתניא - שם. הערת המעתיק].

* [להעיר מהמובא בשיחת כ"ק אדמו"ר מהוריל"צ ע"ד מנהג חסידים מימי קדם וכו' ללמוד פרק אחת בתניא בכל יום (ראה סה"ש ה'ש"ת ע' 144). ע"ד הרגיל ההתחלה הוא מי"ט כסלו (ר"ה לחסידות) וא"כ לימוד כל ספר התניא (שכולל בתוכו - ק"י פרקים לערך) מסתיים בימים אלו (ט-י אדר שני) - (הערת המעתיק)].

"מכון לשבתו" - ל' הכ' - מכון לשבתך פעלת גו' (שמות טו, יז).

"ארבע אמות של הלכה" - ראה תניא פנ"ג.

(דף מג, ב):

"אפילו פרק א' שחרית" - נת' באגה"ק סכ"ט.

"ומחשבה טובה כו'" - וראה גם פט"ז ופמ"ד.

"ממדותיו של הקב"ה" - ראה אגה"ת פ"ט.

"וכל הצומח ע"י עשרון סולת אחד" - ראה פל"ז.

"נבזה בעיניו נמאס" - ל' הכ' - תהלים טו, ד.

פרק ל"ה

מג, ב - "לעשותו" - דברים ל, יד.

מד, א - "כנ"ל": פרק לג.

מד, א - "זהר פ' בלק": דף קפ"ז. ראשית חכמה דף

נ"א.

מד, א - "שכינתא שריא על רישיה": רב הונא בר' רב יהושע לא מסגי ארבע אמות בלא כיסוי הראש אמר שכינה למעלה מראשי (קידושין לא).

מד, ב - "שאותו הדבר נכלל באור ה' ובטל לו במציאות לגמרי": פרק ו.

מד, ב - "באהבה רבה": פרק מג.

מד, ב - "כח הדבור והמחשבה": פרק ד'.

מה, א - "ואין זולתו": פרק לז, מ, נב, נג. שהוא כ"ח מ"ה (פרק ג, מג) ובטל לו במציאות לגמרי (פרק יט) וגם החכמה הוא אין כמ"ש והחכמה מאין תמצא (איוב כח,

(יב).

מה, א - "ונכלל ממש בקדושה": פרק לז, מ, סוף פרק

נג.

הרב מיכאל אהרן זעליגזאן
- ר"מ במתיבתא -

ר מ ב ם

ט. הרמב"ם הלכות מלכים פרק י"א הלכה ד' כותב: ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות וכו' ויכוף כל ישראל וכו' וילחם מלחמת ה' הרי זה בחזקת שהוא משיח. ע"כ.

והנה יש לעיין בלשון הרמב"ם במה שכתוב "ואם יעמוד מלך" דהא תחילת ההלכה מדובר היא בזמן הגלות בזמנה"ז כמו שכותב דאחרי כל סימנים אלו הרי זה בחזקת משיח, ולא משיח וודאי. וא"כ דבזה"ז שאין לנו הענינים השייכים למלך (דבית דוד) כמו שמן המשחה דהא נגנז וכן אין לנו נביא וכו', א"כ איך שייך יעמוד מלך, ורצוני להעתיק כאן קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א נדפס בלקוטי שיחות חלק ט"ז ע' 567 וז"ל שיעמוד איש הוגה בתורה ועוסק במצות ויכוף כל ישראל וכו' ע"ש ונראה כוונתו להרמב"ם הנ"ל ומשנה הלשון ממלך לאיש.

אחכ"ז מצאתי עוד בלקוטי שיחות חלק ח' ע' 361 בהערה להמכתב שם וז"ל: יעמוד מלך עכצ"ל שאין הכוונה ע"פ ב"ד של ע' ונביא (הלכות מלכים פ"א ה"ג) וע"ד ראיית הרמב"ם (כאן ה"ג) אין הדבר כך שהרי רע"ק אמר על בן כוזיבא המלך שהוא המלך המשיח (ולא היה שם נביא וכו') כ"א ע"ד שכותב על בן כוזיבא המלך. ע"כ. וא"כ מבואר שהכוונה כאן מלך הוא כמו אצל בן כוזיבא המלך ולא מלך כמו דוד המלך.

ועיין ברמב"ם ריש הלכות חנוכה וז"ל: בבית שני כשמלכי יון... והושיעם ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל ע"כ. הרי שהרמב"ם משתמש

בלשון מלך אף שאין כוונתו למלך כמו דוד ושלמה וכו' (ויש להעיר מהלשון וחזרה מלכות לישראל משמע אותו ענין המלכות שהי' להם חזרה להם וצ"ע).

ובענין זה יש עוד לכאורה להקשות דהא ע"פ התנאים שמביא הרמב"ם בהלכה ד' לא מצינו ענינים אלה אצל בן כוזיבא המלך שהי' הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו (ויש להעיר מהפ"י ענף יוסף שכתב שלפי האמת לא היה מזרע דוד), וראיתי בקובץ שמעתיק קושיא זאת בשם "הערות הת' ואנ"ש" ומביא מענה ע"ז מכ"ק אדמו"ר שליט"א וז"ל: דעת רע"ק בנוגע בן כוזיבא המלך - אינה סותרת מש"כ הרמב"ם הל' מלכים ספ"א כי היה קס"ד דרע"ק שזוהי תחילת תקופת הגילוי שלו עכלה"ק.

וענין זה דורש בירור א' דהא מש"כ הרמב"ם וילחם מלחמות ה' הוא ענין האחרון שמביא הרמב"ם ומובן שעיקר ענין של משיח הוא הוגה בתורה וכמו שכותב הרמב"ם כדוד אביו ועי' סנהדרין מ"ט א' אילמלא דוד לא עשה יואב מלחמה רש"י שם, אילמלא דוד, שהי' עוסק בתורה לא עשה יואב מלחמה אבל זכותו של דוד עומדת לו ליואב במלחמותיו של דוד עכ"ל, וכן איך קרה לו רע"ק בשם מלך המשיח סתם דמשמע שרע"ק האמינו שהוא משיח וודאי, וצ"ע בכ"ז.

ועוד יש להעיר בשם "מלך המשיח" מהו פירושו. והנה במנ"ח מצוה ק"ז חוקר אם מלך המשיח יצטרך למשיחה ע"ש. ולכאורה מלך המשיח הוא ע"ש המשיחה (עי' ישעיה מ"ה א' ורש"י ורד"ק שם) ועי' בלקוטי שיחות חלק כג ע' 197 שמסתפק אם יצטרך למשיחה או לסמיכה ע"ש.

הת' חיים איידלסאן

- תות"ל 770 -

נ ג ל ה

י. בשו"ע אדה"ז סי' סג ס"ז כתב הקורא ק"ש לא ירמוז לחבירו בעיניו. . ואפילו לצורך מצוה. . מפני שנראה כקורא דרך עראי. . בד"א בפרשה ראשונה מפני שיש בתחלתה מלכות שמים הצריכו לעשותה קבע אבל מכאן ולהבא

מותר לצורך מצוה קצת כעין מעשה שהי' וכו' עכ"ל.

ברמב"ם הל' ק"ש פל"ב ה"ח מביא ההלכה ולא חילק בין פרשה ראשונה לשני', ולכן המגן אברהם סי' סג סק"י מביא שהרמב"ם סבר שיש איסורא ג"כ בפרשה שני' אלא דלא הוי מגונה אלא בפרשה ראשונה.

הלחם משנה שם וכן ר' אברהם מן ההר על יומא י"ט ע"ב מסביר שהרמב"ם סומך על מה שכתב לפני זה בה"ד שהאומנין בטלים בפרשה ראשונה שלא תהא קריאתן עראי אבל בפרשה שני' מותר לעבוד שא"צ להיות קבע. וא"כ ה"ה בקריצה.

הכסף משנה מביא הר' מנוח בפירוש שני' שמגונה היא דלא הוי אבל איסורא איכא. והיד אהרן שואל עליו מהמעשה בגמ' יומא י"ט ע"ב שמחול לי' רב בידלי' באמצע פרשה שני' שטעה התלמיד בשם התנא. ואיך אומרים שרב עשה מעשה איסור?

בהגהות ר' עקיבא איגר של השו"ע שם מביא מס' מאמר מרדכי שיש ט"ס בכ"מ וצריך להיות איסורא ליכא אבל מגונה הוי. אבל גם בזה יש קושלי' איך עשה רב דבר מגונה?

ולכן הבאר היטב שם סק"ח מפרש שהרמב"ם סבר שלצורך מצוה מותר, אבל מסתימת לשון הרמב"ם אינו משמע כן.

לכאורה הנ"מ בין הל"מ וכ"מ שהוא שהל"מ סבר שאין צריך קריאת קבע בפרשה שני' ולכן אפילו בלי צורך מצוה מותר, והכ"ס סבר שיהי' מגונה (או אסור) אפילו לצורך מצוה. וא"כ מהו מקור לשיטת אדה"ז שלצורך מצוה מותר?

בקונטרס אחרון שם מסביר מדוע האומנין מותרים בלי מצוה ובקריצה צריך מצוה דוקא. שמדמה עבודת האומנין למצוה כמו ע"ד בהל' יזה"כ סי' תרל"ג ס"ח שמוותר לעבור במים לצורך מצוה כמו להקביל פני רבו ובסי' יב מתיר לעבור לשמור פירותיו אעפ"י שאין מצוה בהליכתו מ"מ משום הפסד ממונו התיירו לו לעבור עכ"ל. ר' משה יהודא שי' הכהן בלוי כתב בהע' על ר' אברהם מן ההר הע' 29 יומא י"ט ע"ב שקריצה יש בו זלזול יותר שאינו חס על

כבוד קונו משא"כ אומנין.

לפי כל הנ"ל יש לומר שבין הל"מ וכ"מ יסכימו שצריך להיות דבר מצוה להתיר קריצה בפ"ב. לפי הל"מ שבנוגע לאומנין א"צ קריאת קבע אבל בקריצה יש ענין של זלזול אבל אם יש ענין של מצוה קלה אין בו הזלזול. ולכ"מ שכתב הטעם משום מגונה גם יסכים שאם יש מצוה הרי זה מסיר הגנאי. ע"ד הרמב"ם פ"ג ה"ה שאסור לדבר לה"ק עניני קודש במרחץ אבל אם נזדמן לו להפריש מן דבר האסור מותר. וא"כ יכול לומר ששיטת אדה"ז יהי' לד"ה.

הרב כתריאל ברוך קסטל

- תושב השכונה -

ש ו נ ו ת

יא. בשיר השירים ד, יג כתוב: "שלחך פרדס רמונים עם פרי מגדים כפרים עם נרדים (ובפסוק יד ממשיך) נרד וכרכם קנה וקינמון עם כל עצי לבונה מור ואהלות עם כל ראשי בשמים [ובפסוק טו ממשיך] מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון".

וברמב"ן שם פסוק יג (בכתבי הרמב"ן הוצאת שאוועל 'ע' תצח) הזכיר בכאן יב (12) מיני בשמים.

ובהערת המו"ל שם מפרש: שכפרים; נרדים; ואהלות, נמנים לשנים [סך הכל = 6], ונרד; כרכם, קנה; קנמון; מור; עם כל ראשי בשמים, נמנה לאחד [ס"ה = 6], וביחד יב. [ומדלג "עם כל עצי לבונה!"].

בסידור ר"ש רשקוב בברכת ישתבח [מוכא בחידושי הרצ"ל לשהש"ר כאן אות "ו"] בי"ג שבחים ומתחיל למנות מ"נרד" שבפסוק יד (ומונה עצי לבונה לשנים, וכן ראשי בשמים לשנים) וממשיך בפסוק "טו" מעין גני; באר מים חיים; ונוזלים מן לבנון. (ולכאן אינו מונה רק מיני בשמים אלא י"ג דברים).

בליפה קול לשהש"ר כאן ד"ה: ששה ועשרים: וי"ג (13)
דכתיב הכא רמונים; פרי מגדים כפרים; נרדים וגו' עד
ראשי בשמים (ולכאו' יש לעיין איך הם י"ג).

באוה"ת תרומה ע' א' שפד: וזהו ג"כ ענין נרד
וכרכום קנה וקנמון כו' הנז' בשה"ש שכולן י"ג (13)
מדריגות בריח הבשמים.

וראה גם אוה"ת שה"ש ע' תנח: לע"ל בעליית המלכות
. . . מתגלה בה י"ג מדה"ר וזהו בחי' נרד וכרכום . . . והן
י"ג מני שיר שאומרים בישתבח (ראה לעיל מסידור ר"ש
רשקוב).

ושם ע' תע: המלכות . . . נמשך בה י"ג מדה"ר . . .
וזהו נרד וכרכום קנה וקנמון . . . שהן י"ג דברים
(ולהעיר שכאן לא הזכיר ברוח הבשמים) . . . י"ג בחי'
שנזכר בישתבח.

ושם בסוף העמוד: ענין שלחך פרדס רמונים שנזכר
כאן י"ג מיני בשמים . . . י"ג מדה"ר . . . י"ג תקובי
דיקנא. (וכאן מתחיל מהפסוק שלחך פרדס רמונים - ולא
מ"נרד").

ויש לעיין איך לכוון החשבון כהנ"ל.

הרב ברוך מרדכי שוסטערמאן
- כפר חב"ד -

יב. בגליון כו (תפה) ש.ז. בס' יא' הרב ש.פ.ב. העלה
ערוכה ארוכה, לבאר ולהצדיק דבריו הקדמונים בגליון
ת"פ, ואקוה שהרב שי' ימחול לי אם עוד הפעם לא אבוש
לאמר שאיני מן הזוכים להבין דבריו.

ובלא סדר, אסדר דברים אחדים (מן ההרבה) שלא
זכיתי להבין.

בסוף אות ד' כתב וז"ל "ובגליון תפ"א ובגליון
תפ"ב חלקו על מה שכתבתי, הרב א.צ.ז. צירקינד וכו'"
עכ"ל.

בראשית כל, אני איני "רב" ואני לא חתמתי על דברי "רב", רק זה דברי המערכת שלי, ומן הסתם גלוי וידוע שאפילו להם שייך שגיאות מי יבין.

אבל בעיקר לא זכיתי להבין איך יחשוד כת"ר אותי, לחלוק על דבריו החשובים, והרי בפירוש אמרתי שם, **שלא באתי לירד למלחמתה של תורה**, ורק לדרוש מכת"ר להאיר עיני השפלים בהענינים שלא זכיתי להבין.

ועוד הפעם אשאל מכת"ר מה ענין דבריו הקדושים של הגאון רע"א אצל המלמדים? שהרי הגאון סובר שא"א לתרגם השם המפורש, והמלמדים סוברים שיכולים!

ובודאי לא נעלם מעיני כת"ר שיש כמה וכמה גדולי ישראל שהולכים בשיטה זו, כגון הרשב"א בשו"ת ח"א סימן תתמ"ב, והשו"ת בית יצחק או"ח הל' תפילין פ' י"א דף ל"ט, וסוברים שא"א לתרגם השם המפורש.

אבל המלמדים שלי הולכים בהשיטה שיכולים לתרגם השמות הק', כמו הגאון מוה"ר סעדי' גאון בסדורו, ואם תעיין שם יראה בעליל שהוא **משנה** התרגום של השם לפי הענין, עיין בדף מ"ז (הוצאת מקיצי נרדמים ירושלים תשל"ט) "אתה הוא .. (ה') לבדך וגו'" - תרגם "אנת הוא אל אחד וכו'" בדף נ"ח "ברוך ה' אלקים - תברך אלר"ב אללה", ותיכף בשורה אחריה - "ברוך אתה אלקי האלקים" - תרגם "תברכת יא מולי אלמאול", ובדף ס' כשבא לתרגם הפסוק "מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו" - הוא תרגם - "וחק"א מן יקף עט"ם **עללה** וגו'", ובהיהי רצון בדף ס"א "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו" - תרגם "פיכון אלמרתצ"י ענדך יא רב" וכו'.

ובעיקר כת"ר גם כן סובר שיכולים לתרגם השמות הק' - אלא שהוא חולק על התרגום, ואי לזאת קשה ג"כ עליו מה"ג רע"א והרשב"א והב"י וכו' וכו'.

ובדרך אגב, נגע כת"ר במזבח של זהב - השם המפורש והק', וקריאתו, וכתיבתו, ותרגומו - שהרי חוץ מהמחלוקת התנאים והאמוראים, והפוסקים, להלשון והכתב של הלוחות ראשונות ושניות, והספר תורת משה, יש מחלוקת, אם יש

מחלוקת על השם הק' ג"כ, או שבכל כתב או לשון, או תרגם, השם הק' אחד היא:

ולהאיר שיטת רש"י בזה, בס' הפרדס לרש"י (הוצאת עהרנרייך) דף שכ"ז כתב רש"י שהשם המפורש, וכתבתו כיו"ד ה"א היא לשון ארמי (ולא לשון הקודש), וכן הביא ביאור דבריו בשבלי הלקט, ענין תפלה ס' ח', וסיים שם בשם רש"י וז"ל: ובעוה"ב יקרא בארמית ככתבו שנא' ביום .. ההוא יהל' ה' אחד ושמו אחד לכן מזכירים אותו בלשון ארמית" עכ"ל.

מכל הנ"ל באתי לשאול לכת"ר להאיר עיני -

א. למה אין רשות לילך בדרך המתרגמים?

ב. למה תפס כת"ר בהגרע"א על כל שאר המפרשים ופוסקים?

ג. אע"פ שלכל אחד יכולים לאמר מנין לך תרגום זה, מ"מ אם שאלו והשיבו למה ירע בעיני כת"ר אם הוא מצא תרגום שני במקום שני?

ד. ואם המתרגם אינו יכול לתרגם וליתן טעם על חילוק התרגומים, וכי מפני זה לא יתרגם?

ה. ואם כת"ר סובר שאף אחד אינו יכול ליתן טעם על החילוק של התרגומים, אני מבקש מכת"ר להסביר כל החילוקים של התרגומים של הרס"ג, שהרי כת"ר סובר שהוא יודע התרגום של השמות הק' וכבר נאמר "מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו וגו'".

אליעזר צבי זאב צירקלינד

- תושב השכונה -

יג. בהמשך למה שכתבתי בגליון דפ' פקודי בנוגע למה שהשיגו על מ"ש בקשר לתירגום שם "ה'" - הנני להמשיך בזה וכדלקמן:

ה"מלמד תשב"ר" השיג על מה שהבאתי תשובת הגרע"א, וז"ל:

"המדובר הוא ע"ד שם אלקים (ולא שם הוי'), דשם אלקים הוא שם התואר (כמבואר במפרש"י רש"י), והמדובר בהתשובה הוא ע"ד שם הוי' שהוא שם העצם (וכפי שמדגיש הגרעק"א בהתשובה עצמה: "...דלעזו שם הוי' לקרוא עוויגער, דשם עצם לא שייך ענין כינוי..."), ואינו מזכיר שם (בהתשובה) ע"ד שום שם אחר (אלקים, ש-די, צ-באות וכיו"ב), כי אם, שם הוי' בלבד. . המדובר כאן הוא בשני השמות, הוי' ואלקים (לא כשהם מופיעים בפני עצמם, כי אם) כשהם באים "ביחד" בזה אחר זה, וכנדון זה לא נזכר בהתשובה".

- ז"ל התשובה: "וביותר אני מתפלא גם על כל הברכות בתפילה דלעזו שם הוי' לקרוא עוויגער, מלבד דשם עצם לא שייך ענין כינוי, כמו שמעון שנקרא על שם כי שמע ה', וכי נלעז לעז של שומע לקרוא שמעון בשם העריכטס וכדומה...". -

1) מנא ידע דהטעם הגרע"א אינו מזכיר ע"ד תרגום שם אלקים (וכיו"ב) הוא משום דס"ל דשם אלקים ניתן להתרגם כפי המובן שלו. ולא חשב כלל שאפשר הטעם הוא משום דהתרגום של שם אלקים הוא נכון.

דבהתשובה, לפני הקטע שצטטתי, כתב שם: "...שמע ישראל לועז דער עוויגער אונזער גאטט...".

ומזה שהגרע"א עירר דוקא בנוגע למה שתרגמו שם הוי' "עוויגער", ולא עירר ג"כ ע"ד מה שתירגמו שם אלקים "גאטט", משמע שמסכים לתרגם שם אלקים "ג-ט".

ובפרט שהגרע"א נתן כלל, ששם עצם א"א לתרגמו. ונתן ב' דוגמאות של שם עצם. (א) שם הוי'. (ב) שם של בנ"א - שמעון. ומזה מובן לכל שמותיו של הקב"ה ולהבדיל של בנ"א שא"א לתרגמם.

2) מה שכתב "דשם אלקים הוא שם התואר. . והמדובר בהתשובה הוא ע"ד שם הוי' שהוא שם העצם...". וכנראה לזה נתכוון גם הרב ל. ג. במה שציטט מהרא"ם והגור ארל, שכתבו כן.

פשוט הדבר, שמה שכתב הגרע"א ד"שם עצם" א"א לתרגמו כפי המובן שלו, אין כוונתו ל"שם העצם" שמפרשי רש"י כתבו שדוקא שם הו"ל - ולא שם אלקים הו"ל "שם העצם".

דהרי הגרע"א נתן דוגמא לשם העצם, השם שמעון. אמנם הטעם ששם הו"ל נקרא "שם העצם" (ראה רא"ס וקצור מזרחי כאן, מו"נ ח"א פס"א, ספר הליקוטים ערך הו"ל (שם) סעי' ד', ועוד) **שולל** לקרוא גם שם שמעון "שם העצם". ומפורש הדבר בפרדס של"ט פ"א, הובא דבריו (עם שינויים) בשל"ה ג, א, עיל"ש.

ומש"כ הגרע"א "שם עצם" לא בא לשלול "שם אלקים" שהוא **מז' שמותיו המיוחסין של הקב"ה**. דבמה גרע משם שמעון, רק בא לשלול שם תואר כגון - חצון, שופט והדומה.

י. ה"מלמד דרדקי" כתב, "ובאמת לא הבנתי כלל הקס"ד של הרב הנ"ל, דכיצד לפי דעתו יש לתרגם ה' אלקים" - ג-ט ג-ט?!"

1) מה הפליאה לתרגם כן. ואיך הוא מתרגם הפסוק (שמות לד, ו) ה' ה' אא"א וגו'. ואיך אישתמיט ממנו קרא שבתורה, ובפרט שאומרים אותו ב"פ כמעט בכל יום.

2) מתאים לפרש"י שכתב, "ה' שהוא אלקים", ה' צריך לכתוב "ג-ט דער ג-ט".

ג) בתור "מלמד דרדקי", ה' לו לעיין איך תירגמו אותו בשאר ספרים. וה' רואה שבעברי טייטש שבחומש בית יהודא תרגמו - "ג-ט", רק פעם א'. בחומש משיבת נפש תירגם - "השיל"ת דער ג-ט". ואונקלוס לא תירגם אותו, רק כתב "ה' אלקים", כפי שנכתב בתורה.

יא. עוד כתב ה"מלמד דרדקי": "והנה מה שהרב הנ"ל אשתמיט מיני' דברי רש"י הללו, אין פלא אצלי, ע"פ שיחת כ"ק אדמו"ר שליט"א בש"פ בא שנה זו, דענין בפשוטו של מקרא יש לשאול אצל מלמד דרדקי ולא אצל ראש ישיבה, כפי שרואים בחוש שלפעמים רבות אינו יודע לתרץ ענינים בחומש ורש"י, ומזה מובן גם בנוגע לרב מורה הוראה (וכמו שנעלם מהרב החשוב הנ"ל כמה פירושים רש"י

ש"אלקים" הוא לשון מרות ושופט, החל מפרש"י (ו, ב) "כל אלקים שבמקרא לשון מרות".

(1) כשם שכתב בשם רש"י דברים שלא כתבם רש"י, וגם לא הבין מה שכתב רש"י (ראה לעיל סעי' ה' ואילך), ה"ה בנוגע למה שהביא בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

דזלה"ק של השיחה **שהוגה** ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (סעי' י"ד): "...נאר דער בן חמש דארף זיך ווענדען מיט זיין שאלה צו א (זיין) מלמד וואס לערנט מיט קינדער פשוטו של מקרא. וואס דאס וועט פארשפארן די צייט, נוסף על העיקר - אז דער מלמד קען אים שנעלער ענטפערן מיט אותיות מתאימות צו דעם קינד".

היינו שאף שהראש ישיבה ג"כ **יודע לתרץ** השאלה, מ"מ יש עדיפות כשהמלמד מתרץ השאלה, מטעם "אז דער מלמד קען אים שנעלער ענטפערן מיט אותיות מתאימות צו דעם קינד".

(2) מה שכתב "שנעלם . . כמה פירושי רש"י...". אתעניין לדעת עוד איזה פירושי רש"י שמפורש שם ש"אלקים" הוא לשון מרות ושופט, נעלם ממני, ותודה מראש.

(3) מה שכתב שאישתמיט ממני פרש"י (ו, ב) "כל אלקים שבמקרא לשון מרות". הנה הטעם שלא ציינתי לרש"י זה, משום דרש"י קאי עה"פ "בני האלקים", וכתב, "בני השרים והשופטים. ד"א בני האלקים הם השרים ההולכים בשליחותו של מקום...". ובלבוש האורה כתב דגם לה"ד"א", "בני אלקים כמו בני דעת ולא לשון בנים ממש כלומר הם עצמן השרים לא שיקראו המלאכים בניו של אלקים חלילה . וזהו שסיים רש"י כל אלקים כו'". ולפ"ז לא מפורש שאלקים הקאי על הקב"ה הוא לשון מרות. אף שמצד הלשון "כל אלקים...". משמע כו'. (ולהעיר ממה שכתב היד מלאכי את של"ו "כל שמך לומר אף על שנים". ועיין קהלת יעקב ח"ב אות רצ"א לדעת התוס' הלשון כל לאו דוקא שממש הכל. ועיין בשד"ח מערכת כף כלל ל"ב דגם בלשון חכמים מצינו כל שכל כל דהו). ורש"י שם הביא ב' דוגמאות מתיבת אלקים, ושניהם לא איירי בנוגע להקב"ה, עי"ש. אמנם להרש"י שצינתי (לה, ז) שם **מפורש "אלקות** שהוא לשון שופט ומרות", וכלשון הקרא שם "נגלו אליו

האלקים".

וכן לא ציינתי לרש"י (ב, ה) "אלקים שהוא שופט ושליט על כל (העולם)...". כי שם לא ביאר רש"י איך זה מרומז בהשם "אלקים" (וכמבואר בגור ארז' וקצור מזרחי שם). משא"כ הרש"י שאליו ציינתי, שם מפורש "אלקות שהוא לשון שופט ומרות".

יב. מה שכתב ה"מלמד תשב"ר", "יש להוסיף ולהעיר מהמפורש בכ"מ בספרי רבוה"ק, תרגום שמות הק' (חוץ משם הוי') לא לתרגום ג-ט, כי אם, לתרגומו המילולי".

ונותן דוגמא "בלקו"ש חל"ד ע' 480, "...שובה ישראל עד הוי' אלקיך, ווי דער אפטיגטש אין דעם, אז אידן טוען תשובה ביז דער אויבערשטער, וואס ער איז אלקים "בעל היכולת ובעל הכחות כולם", דער אלמעכטיקער און אויבערהערשער פון אלע כחות, ווערט אלקיך...". הרי שמתרגם את שם "אלקים" - "דער אלמעכטיקער...".

1) כנראה אינו יודע שפת אידיש. כי אם היל' מבין אידיש היל' יודע שתיבת "דער האר" (תירגמם של שם "אלקים"), יש לו מובן אחר מתיבת "אלמעכטיקער און אויבערהערשער פון אלע כחות".

2) לא הביא אף דוגמא א' מספרי רבוה"ק איך תרגמו שם אלקים באידיש, כי בלקו"ש לא בא כ"ק אדמו"ר שליט"א לתרגם שם אלקים. רק לפרשו.

ולכן הביא ג' מקומות (ותלתא הוי חזקה) איך כ"ק אדמו"ר שליט"א מתרגם שם אלקים.

א) לקו"ש חל"ט ע' 613: "...ויראו את ה' אלקיכם. ליראה את ה' אלקיכם -"כדי מען זאל הערן. . מורא האבן פאר ג-ט אייער ג-ט. . מורא צו האבן פאר ג-ט אייער ג-ט".

ב) לקו"ש חכ"ד ע' 649: "...דער אויבערשטער איז דיין ג-ט (לך לאלקים)".

ג) שם ע' 650: "ובקשתם משם את השם אלקיך גו'".

ושבת עד השם אלקיך . . (און איר וועט פון דארטן . .
זוכן דעם אויבערשטן דיין ג-ט גו' . . אומקערן צו דעם
אויבערשטן דיין ג-ט...").

יג. עוד כתב ה'מלמד תשב"ר": "וראה בהקדמת "לוח
שנת ה'תש"ג" במכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א איך שתירגם
הפסוק ד"בנים אתם לה"א" באנגלית עיל"ש".

1) כנראה ה'מלמד תשב"ר" אינו מבין גם שפת
אנגלית. דשם במכתב אנגלי תירגם כ"ק אדמו"ר שליט"א
פסוק הנ"ל "...אנטו די לארד יאר ג-ד".

היינו שהתירגום מילולי של שם הוי' הוא "לארד",
שבלשון אידיש הוא - "האר". ותירגום מילולי של שם
אלקים הוא "ג-ד", שבלשון אידיש הוא - "ג-ט".

**ממש ההיפך מכפי שתרגמו המלמדים מומחים וותקים,
כולל ג' מלמדים הנ"ל!**

2) במקום להביא מכתב אנגלי מכ"ק אדמו"ר שליט"א
שמתרגם "להוי' אלקיכם", הי' לו להביא מכתב אנגלי
שמתרגם "ה' אלקים", ממש אותו השמות דבי' עסקינן.

והוא ב"ילקוט יומי שנת תש"ד", בתחילתו (ע'
131-132) נדפס מכתב אנגלי מכ"ק אדמו"ר שליט"א ומביא
שם הפסוק (בראשית ב, טו) "ויקח ה' אלקים את האדם
וגו'", ומתרגמו "ענד די לארד ג-ד טוק אדם...".

עפ"י"ז הי' להם לתרגם ה' אלקים - "דער האר ג-ט",
ולא "ג-ט דער האר"!

יד. ביותר אני מתפלא על הרב ל.ג. מאחר שגם עכשיו
מצדיק התירגום של "ג-ט דער האר", א"כ מדוע בהערתו
הנ"ל לא כתב, שעפ"י"ז צריכים לתקן מה שבאנגלית תירגם
ה' אלקים" - "השם ג-ד", שצ"ל "השם די לארד".

היינו שיש ב' טעותים בתרגום האנגלית. 1) במקום
"ג"ד" צ"ל "לארד". 2) חסר תיבת "די", מתאים לפרש"י
שכתב "ה' שהוא אלקים".

ובפרט שבהקדמתו כותב, "לתועלת פון ענגליש רעדענדע עלטערן - איז אויך צוגעגעבען געווארן (אויפן זייט) אן ענגלישער איבערזעצונג". היינו כדי שילינו מה שכתוב בתרגום אידיש. אמנם כפי שהוא עכשיו יש סתירה בין תרגום האנגלי לתרגום האידיש, ולא יבינו פל' תיבת "דער) האר".

טו. סוף דבר, לפענ"ד לתרגם "ה' אלקים" - "דער האר", הוא היפך דעת הגרע"א, ואין לו שום מקור בפרש"י.

ומה שכתב הרב ל.ג. "שכך קבלתי ממורים ומלמדים מומחים ששמותיהם מפורשים בהקדמת החוברת "בן חמש למקרא", שלפי דבריהם, הנה, כך תרגמו את זה ב"חדר" מאז ומקדם".

הנה מובן לכל ש"חדר" אין זה מקור.

ונמצא ברשותי חומשים עם עברי טייטש שנדפסו באירופא בדפוסים שונים, ומהם שנדפסו לפני מאה שנה (יוזעפאף תרל"ה, ווילנא תרמ"ג דפוס ראזענקראנץ, הומש אמרי בינה ווילנא תרס"ז דפוס ראם, חומש ק"כ פירושים (דפוס אופסטו וחש"ד), חומש בית דוד (בהטופס שתח"י חסר דף השער), וחומש בית יהודא).

ואף באחד מהם לא מובא התרגום של שם "ה' אלקים" - "ג-ט דער האר", ותרגמו ה"א - "ג-ט", פעם א'.

אמנם מצאתי התרגום "ג-ט דער האר" בתרגום יהואש.

ועילין בהקריאה והקדושה אייר תש"א ע' י"ב מאמר ארוך מ"איש יהודי" אודות "תרגום יהואש", ושם כתוב: "דער דאזיגער "תרגום יהואש" האט ניט אויף זיך די הסכמות פון גדולי ישראל, אז ער איז ריכטיג עפ"י המסורה, און אז אין אלע אנדערע פרטים איז עס עפ"י דין כשר וישר. . . כאטש ווי געזאגט, קען ער האבען אנדערע ערנסטע פעהלערען, וועלכע וועלן מיט דער צייט ענטדעקט ווערען".

ועיל"ש שנותן דוגמא מפסוק שבחומש שהתירגום הוא טעות. ובגליון של סיון נותן דוגמא כזה מפסוק

שבנביאים. ובגליון של תמוז נתן דוגמא כזה מפסוק שבכתובים.

ואף אנו נאמר שתרגומו "ג-ט דער האר", הוא אחד מה"ערנסטע פעהלערען" הנמצאים בתרגום יהואש.

טז. והנני להודיע שהנני מוכן בעזה"ל להשיב לכל מי שיעיר על מה שכתבתי. כי אין כוונתי כלל אז איך מוז בלייבען גערעכט. ואדרבא, ע"י הפלפול וכו' לתבררו ויתלבנו הדברים. ואני אהי' הראשון להודות וברבים - טעיתי. וכמו שהורה לנו רבן של כל הנביאים ומקבל התורה - הודה ולא בוש.

וכלשון סיום תשובת הגרע"א הנ"ל "ומי שכונתו לשמים ואין רצונו בדוקא להתכבד .. יודה על האמת".

אמנם בתנאי שהכותבים יכתבו ההערות עפ"י כללי הלימוד וכו', עם מראי מקומות למה שטוענים וכו'. לא כפי שאירע לי לפני כמה שנים כשכתבתי בנוגע לתרגום האנגלי של שם הוי' - "לארד", שלמרות בקשתי כמה וכמה פעמים, הן במכתבים להאנשים שנכנסו בעובי הקורה, והן בקובצים, שיכתבו במה טעיתי, מאיזה טעם דנתוני וכו'. הנה במקום להשיב לי בדרך התורה וכו', לצערי הרב, הי' כאלו שחרפו וכו' אותי, וכאלו שאחזו בהשיטה "וירא כי לא יכול לו" אז "ויגע בכף ירכו" - בניו, כידוע הפירוש בזה.

אמנם זכי' גדולה זכיתי, לקבל מענות וברכות מכ"ק אדמו"ר שליט"א, והדפסתים בקובץ שאלות פירושים וביאורים קובץ א', ב' וט'. והם שעמדו לי אז, שלא רק שב"ה לא הי' שום היזק וכו', הנה אדרבא ואדרבא. ויתן השיל"ת שאזכה לראות בקרוב ממש עוה"פ מילוי ברכתיו הק'.

הרב שמואל פסח באגאמילסקי
מחבר קובצי שאלות פירושים וביאורים
- מיפלואוד, נוא דזוירזי -

ה ל ו ם ל י ו ם

יד. ו אדר שני - "תניא" - להעיר ממ"ש בשיחת כ"ק אדמו"ר מהוריל"צ (סה"ש ה'ש"ת, ע' 144) ע"ד שחסידים הראשונים מימי קדם היו לומדים פרק אחת בתניא בכל יום, עכת"ד הק'. ומובן ופשוט שהתחלת התניא הוא ביט כסלו (ראש השנה לחסידות) ובתניא (כל ד' חלקיו) ישנם קי פרקים, וא"כ נמצא שסיום לימוד התניא (באופן כזה) הוא בימי ט-י אדר שני.

מובא ברשימות כ"ק אדמו"ר מהוריל"צ ש"תניא" הוא תושב"כ דתורת החסידות וכפי המסופר (בשיחותיו) שפעם ביט כסלו (תק"ס?) עשה אדמו"ר הצ"צ "הקפות" ורקד עם ספר התניא ועד"ז מסופר ע"ד הרה"ג הרה"ח וכו' אביו של - יבלחט"א - כ"ק אדמו"ר שליט"א שביום שמח"ת לא הל' לו ס"ת והלך ורקד "הקפות" עם ספר התניא.

ועפ"ז יומתק:

(1) מ"ש בהפתגם ליום ל' סיון ע"ד מנהג מסויים ד"שנים מקרא וא' תרגום". שהרי הוא הוא הזמן המיועד לסיים לימוד התניא - באופן הנ"ל - לפעם השני'.

(2) מ"ש בהפתגם ליום כא תשרי ע"ד העברת שנים מקרא וא' תרגום כו' שהרי הוא הוא זמן המיועד לסיים לימוד התניא - באופן הנ"ל - לפעם השלישית.

הרב מיכאל אהרן זעליגזאן
- ר"מ במתיבתא -

לזכות
החתן התמים ישראל שיחי
לנדא
והכלה מרת רחל שתחי
קארף
לרגל ה"יווארט" שלהם בשעטומו"צ
מוצאי שבת קודש פי' ויקרא
תהא שנת משיח טובה

*

נדפס ע"י הוריהם
הרה"ג הרה"ח ר' משה יהודא ליב וזוגתו שיחיו
לנדא
הרה"ת ר' פנחס וזוגתו שיחיו
קארף